

Članci i rasprave

UDK: 811.163.42:81'373:81'24

Izvorni znanstveni rad

Prihvaćen za tisak: 20. prosinca 2012.

Jelena Cvitanušić Tvico
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
jelena.cvitanusic@gmail.com

Milvia Gulešić Machata
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mgulesic@ffzg.hr

Opis brojevnih imenica u hrvatskome kao inom jeziku

U radu se opširno predstavljaju načini kako su brojevne imenice opisane u suvremenim gramatikama i drugim priručnicima hrvatskoga standardnoga jezika. Pokazuje se da su pristupi obradi te vrste imenica u jezičnim priručnicima različiti, ali i nepotpuni, prije svega na razini sintakse. Stoga ni izvornim ni neizvornim govornicima, kao ni onima koji poučavaju hrvatski kao ini jezik, ne olakšavaju razumijevanje brojevnih imenica ni ovladavanje njima. Navode se sva obilježja koja bi trebao imati opis brojevnih imenica tipa dvoje i tipa dvojica, posebno za potrebe hrvatskoga kao inoga jezika.

0. Problematika brojevnih imenica

U ovladavanju hrvatskim kao inim jezikom (HIJ) neke brojevne imenice teže su usvojive od velike većine imenica — štoviše, teškoće s njima nerijetko imaju i izvorni govornici jer proizvode rečenice kao u (1) ili (2), koje su se pojavile u knjizi (Murakami 2012: 84).

- (1) i. Dvojica razbojnika su *opljačkali zlatarnicu i *pobjegli.
ii. Čak i u današnje vrijeme (...) kadikad se sjetim *tih dvojice trkača.

Teže se njima ovladava iz više razloga: zbog odnosa gramatičkoga roda i spola osoba koje imenica imenuje, zbog nekih osobitosti sklonidbe, zatim

zbog složenoga odnosa značenja i gramatičkoga broja, zbog odnosa brojevnih imenica i riječi koje se po njima uvrštavaju u rečenicu te zbog posebnih pravila o sročnosti s glagolima i (glagolskim) pridjevima koja podrazumijevaju ovladavanje tim imenicama.

Istražujući kako je u stručnim i znanstvenim radovima i jezičnim priručnicima opisana vrsta riječi koja je u novijoj literaturi okupljena pod nazivom brojevnice, moguće je uočiti brojna razilaženja u mišljenjima jezikoslovaca na svim razinama njihova opisa. Može se pretpostaviti da je jedan od glavnih uzroka tih dvojbi primarna neusuglašenost oko poimanja roda i broja koje se razlikuje od autora do autora (Tafr 2007: 217), kao i mnoge dvojbe u opisu brojeva kao vrste riječi. Za početak nije sigurno jesu li oni uopće zasebna vrsta riječi, a ako i jesu, što se sve u tu vrstu može uključiti, gdje pripadaju npr. *stotina*, *tisuća* ili *milijun*, ali i mnoge druge riječi koje posjeduju značenje kvantifikatora (Tafr 1989: 225) i kao takve označuju izbrojenu količinu ili količinu jedinki posjedujući istovremeno i svojstva nekih drugih vrsta riječi.

Ovom se temom (ili problemom) hrvatski jezikoslovci bave već odavno i o njoj su napisani mnogi radovi (npr. Babić 1998, Peti 2000, Tafr 1989, 1999, 2000, 2004, 2007, 2011, Ivić 1989, Fulgosi 2001, 2007). Poteškoća je i sam naziv ovih imenica. U starijoj jezikoslovnoj literaturi one se nazivaju brojima, dok se u gramatici D. Raguža (1997) te J. Silića i I. Pranjkovića (2005) nazivaju brojevnima, kao i u ovomu radu. Na potrebu za razlikovanjem pridjeva *brojni* i *brojevni* upozoravala je i B. Tafr (2000: 261–262).

S gledišta hrvatskoga kao inoga jezika problem je još složeniji jer se uvijek iznova nameće pitanje može li se isti opis primjenjivati na izvorne i neizvorne govornike hrvatskoga jezika. Mnoga su istraživanja pokazala da se neke jezične strukture u inome jeziku bolje usvajaju spontano nego u didaktički organiziranoj sredini, ali prevladava i stav da je izravno poučavanje gramatičkim pravilima, osobito složenijih jezičnih struktura i zamršene morfologije, nužno i neizbježno (Novak Milić 2005). Slijedi prikaz načina kako se brojevnice definiraju, kako ih se opisuje u suvremenim gramatikama i u drugim jezičnim priručnicima hrvatskoga standardnoga jezika, u okviru koje su vrste riječi. Ne kraju se daje prijedlog njihova opisa u HJJ-u.

1. Brojevnice imenice u suvremenim priručnicima hrvatskoga standardnoga jezika

Ovladavanju brojevnim imenicama čija se složenost ogleda u njihovoj semantici, odnosu gramatičkoga roda i spola osoba koje imenica imenuje, osobitostima sklonidbe te pravilima sročnosti s predikatnim dijelom rečenice ne pridonose nedosljedni i nepotpuni opisi te vrste riječi u priručnicima hrvat-

skoga jezika. Riječ je o sustavnim razilaženjima kad je u pitanju njihovo pridruživanje određenim vrstama riječi, iz čega proizlaze i problemi s nazivljem, kao i o nepotpunim (ponekad i nepostojećim) opisima njihova sintaktičkoga ponašanja, tj. pravila o slaganju s drugim dijelovima rečenice. Brojevnice se imenice najprije promatraju u suvremenim gramatikama hrvatskoga jezika. Najstarija je gramatika S. Težaka i S. Babića (2005), koja je doživjela niz izdanja, njome se služe osnovnoškolski učenici i nastavnici, ali i nestručnjaci. Gramatika E. Barić i dr. (2005) doživjela je nekoliko izdanja, njome se služe studenti, nastavnici i mnogi drugi korisnici. Ona je umnogome utjecala na promišljanje hrvatskoga jezika posljednjih desetljeća. Gramatika S. Babića i dr. (1991), dio tzv. Akademijine gramatike, daje najopširniji i najpodrobniji opis hrvatskoga standardnoga jezika. Gramatika V. Grubišića (2007), koja je doživjela nekoliko izdanja, jedina je namijenjena isključivo neizvornim govornicima hrvatskoga jezika, a izvornim govornicima engleskoga jezika. Gramatika D. Raguža (1997) i njezino dopunjeno izdanje (2010) jedina je među gramatikama pisanim na hrvatskome jeziku i tiskanim u posljednjih pet desetljeća nastala s namjerom da ponudi opis suvremenoga hrvatskoga standardnoga jezika kojim bi se mogli služiti i izvorni govornici i inojezični. Gramatika S. Ham (2009) najnovija je školska gramatika hrvatskoga jezika. Gramatika J. Silića i I. Pranjkovića (2005) najnovija je i najsuvremenija gramatika hrvatskoga standardnoga jezika. Osim navedenih gramatika prikazuje se kako su brojevnice imenice opisane u jezičnome savjetniku (Hudeček, Mihaljević, Vukojević 1999) i najnovijim priručnicima T. Pišković (2011) i I. Markovića (2012).

1.1. Definiranje i mjesto brojevnih imenica u priručnicima

Na nužnost preispitivanja tradicionalne podjele riječi na vrste, pa samim tim i mjesta brojevnih riječi, a onda i brojevnih imenica u toj podjeli, kao i na negativan utjecaj tih nerazriješenih dvojbi na leksikografsku proizvodnju vrlo argumentirano upozorava B. Tafra u svojem članku (1989). Potvrdu da i neki suvremeni jezikoslovci nailaze na isti problem nalazimo već u *Hrvatskoj gramatici* Zavoda za hrvatski jezik, gdje se u poglavlju *Brojevi* govori o zbirnim brojevima koji se od osnove glavnoga broja tvore nastavcima *-oje* i *-ero*. U istome su se poglavlju, ali ovaj put pod brojnim imenicama, našle one sa sufiksom *-ica*, a pridružene su im još i imenice sa sufiksom *-ak* koje označavaju približnu količinu, kao i nazivi razlomaka na *-ina* (*polovina*, *četvrtina*). Navedene se riječi u toj gramatici ne pojavljuju ni u poglavlju o imenicama, ni u poglavlju o pridjevima.

U trima se gramatikama brojevnice imenice smatraju isključivo podvrstom brojeva te su opisane u okviru poglavlja koja govore o toj vrsti riječi. Kod S. Težaka i S. Babića (2005: 136) brojevnice se imenice opisuju kao riječi

koje su po obliku imenice, a po značenju brojevi. D. Raguž (1997: 98) navodi ih najprije kao podvrstu brojevnih riječi, objedinjujući ih sve pod nazivom brojevnice (imenice na *-ica*, *-oje*/*-ero*, *-ak*, imenice tipa *trećina*, *petina*, *polovinka*, *četvrtina*, *osmina*, *dvica*, *trica*, *četvrtica*, *dvojka*, *trojka*, *trojci* / *trojke*), a poslije uvodi i nazive zbirni broj i brojevni prilog (Raguž 1997: 104–108). U toj se gramatici velik prostor brojevnim imenicama daje i u poglavlju o sročnosti (Raguž 1997: 346–360; 2010: 336–350), gdje se posebna pozornost poklanja upravo njihovim sintaktičkim osobitostima.

U gramatici S. Babića i dr. (1991: 66–67, 2002: 73–74) imenice tipa *dvojica*, *trojica* te *dvoje*, *četvero* opisuju se u poglavlju o brojevima, kao i u gramatici S. Ham (2009). U *Hrvatskome jezičnome savjetniku* (Barić 1999) iste se riječi, uz dodatak onih na *-ak* koje označuju približnu količinu i imena razlomaka na *-ina*, pojavljuju u poglavlju o imenicama, i to kao brojne imenice. Međutim, i u *Jezičnome savjetniku*, kao i u gramatici J. Silića i I. Pranjkovića (2005), postoji dvojba oko toga je li riječ o imenicama ili o brojevima pa se tako imenice tipa *dvoje* i *četvero* pojavljuju i u poglavlju o brojevima, i to kao zbirni brojevi. Na isto je upozoravala i B. Tafra (1989, 2000) u radovima u kojima govori o podjeli brojeva na glavne, redne i zbirne, kao i o tome da riječi tipa *dvoje* ovisno o svojim morfo-sintaktičkim i prozodijskim svojstvima mogu biti ili zbirni brojevi, ili pridjevi — nikako imenice. U gramatici J. Silića i I. Pranjkovića (2005: 116–117, 145) brojevnice se imenice opisuju i u poglavlju o imenicama i u poglavlju o brojevima, dakle, na dvama mjestima. Treba još napomenuti da se u toj gramatici, iako prvotno nazvane brojevnim imenicama, riječi koje govore o broju pripadnika skupine miješanoga spola tipa *troje*, *četvero* nazivaju i zbirnim brojevima. U *Velikome rječniku hrvatskoga jezika* V. Anića (2003: 270) i na *Hrvatskome jezičnome portalu* navodi se da je *dvoje* broj srednjega roda, *dvoji* brojni pridjev, a *dvojica* imenica ženskoga roda. U gramatičkome dijelu u opisu riječi *desetak* (2003: 205) stoji da je riječ o broju muškoga roda.

U priručniku autora I. Markovića (2012: 484–498) nalazi se najrazrađenija podjela brojevnih imenica, pa se tako dijele na one u užem smislu (*dvojica*, *trojica*,... *dvoje*, *troje*,...) i na one u širem smislu (*sedmaš*, *šezdesetosmaš*,... *dvica*, *petica*,... *trećina*, *petina*,... *četvrtina*, *stotina*,... *desetak*,... *dvojka*, *trojka*,... *stotina*, *tisuća*, *milijun*, *milijarda*,...). Sve su one objedinjene u poglavlju naslovljenome *Hrvatske brojevnice riječi*, čime su se izbjegli problemi nedosljednosti i nepotpunosti prisutni u prethodnim priručnicima. I. Marković navodi da B. Tafra riječi na *-oje* i *-ero* zove zbirnim brojevima, ali piše da se one mogu smatrati imenicama: one kao i sve druge imenice mogu stajati samostalno i mogu dobiti determinatore (*ovo*, *sve* i sl.), što ih čini jednakima imenicama na *-ica*. U *Gramatici roda* T. Pišković (2011) o brojevnim imenicama na *-ic-a* govori se u poglavlju o imenicama neregularna i kolebljiva roda, u potpoglavlju o hibridnim imenicama

(str. 141), u kojih su pri raspoređivanju po rodovima u konfliktu formalni i semantički kriterij (str. 136), te u poglavlju o sročnosti (str. 202).

1.2. Opis brojevnih imenica u priručnicima

Način na koji se opisuju brojevnice, točnije, njihova semantička te morfo-sintaktička svojstva, u većini je slučajeva nepotpun i nedosljedan te podrazumijeva imanentnu gramatiku. Da bi shvatio što su brojevnice imenice, korisnik bi trebao pročitati što se o njima piše u svim priručnicima, gramatikama i radovima koji se bave ovom složenom tematikom, pri čemu bi morao posjedovati veliko jezično znanje kako bi prepoznao i mjestimične pogreške u tom opisu.

Gramatika hrvatskoga jezika Stjepana Težaka i Stjepana Babića

— U gramatici dvojice autora (Težak, Babić 2005: 136–137) objašnjava se da se imenice na *-ica* upotrebljavaju samo za muškarce, dok su imenice na *-oje* ili *-ero* imenice srednjega roda koje se upotrebljavaju “kad se misli na različite rodove”. Pod istom se točkom govori i o brojevnim pridjevima kao riječima s pridjevnom službom i sa značenjem broja, koji se upotrebljavaju samo u množini.

Akademijina gramatika — Brojevnice su imenice, kako je već rečeno, u gramatici koju je izdala HAZU (Babić i dr. 1991) opisane u poglavlju o brojevima. Predlaže se da se za broj kao vrstu riječi uzme riječ ‘*brojnica*’ jer je broj kao gramatički naziv dvoznačan (str. 663). Za imenice na *-ica* navodi se da se upotrebljavaju samo za muškarce, dok imenice na *-oje* i *-ero* znače jedno muško i jedno žensko, srednjega su roda i označuju razliku u dobi, pasmini i vrsti. Za pravila sročnosti s brojevnim imenicama upućuje se na Katičićevu *Sintaksu hrvatskoga književnoga jezika* (2002), točnije na poglavlje o brojevima i količinskim priložima kao atributima, gdje se objašnjava da se brojne imenice na *-ica*, *-oje*, *-ero* i *-ak* slažu kao atributi jednako kao i glavni brojevi (... *iako ih, ujedno sa slugama, nije u kući bilo već šestorica; Sin joj je imao petero djece; Nakon desetak dana, poslije mnogo pohadanja...*). U nastavku stoji da se brojne imenice na *-ica*, *-oje* i *-ero* slažu kao atributi s genitivom svoje imenice (*Onoj dvojici starije braće reče car...*; *Tu ja nadoh dvoje pastorčadi*) te da se u standardnome jeziku imenice tipa *dvoje* koriste samo kad su posrijedi različiti rodovi (str. 444–445).

Školska gramatika Sande Ham — U gramatici S. Ham (2009) objašnjava se da su brojevnice imenice one koje se mogu upotrijebiti umjesto glavnih brojeva kada se broje muškarci (imenice na *-ica* koje se sklanjaju kao imenice ženskoga roda na *-a*), dok se za brojenje bića različitoga spola, životinja i uz zbirne imenice upotrebljavaju imenice na *-oje* i *-ero*, koje su srednjega roda (str. 73–74).

Institutska gramatika — U *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr. 2005: 218–220) u poglavlju o zbirnim brojevima, koji se od osnove glavnoga broja tvore nastavcima *-oje*, *-ero* (*-oro*) (s izuzetkom broja *četvero* koji se tvori od druge osnove), objašnjava se da se oni koriste uz bića različita spola (*stol za dvoje*), za izražavanje općenita značenja količine (*treba da znaš dvoje*), uz zbirne imenice na *-a* i *-ad* (te su imenice onda u genitivu jednine, dok su druge u genitivu množine) te uz imenicu *jaje*. Navodi se da se isti zbirni brojevi koriste uz imenice tipa *hlače* i *ljestve*, iako je u sintagmi *troje djece* riječ *troje* nesklonjiva i pojavljuje se u ulozi zbirnoga broja, dok je u sintagmi *troje hlače* riječ *troje* sklonjiva, što dokazuje da je riječ o brojevnome pridjevu. Riječ *troje* u ovim se dvama primjerima razlikuje i po svojim prozodijskim svojstvima, pa tako u sintagmi *troje djece* ona ima kratkosilazni (*tròje*), a u sintagmi *troje škare* kratkouzlazni (*tròje*) naglasak. Nadalje se objašnjava da uz zbirne brojeve na *-oje* ili *-ero* pridjev ili pridjevna zamjenica stoji u srednjem rodu, pa se po tome oni mogu smatrati imenicama srednjega roda. Za primjer se navodi rečenica: *To troje se dovezlo kolima*. Slijedi odmah i objašnjenje da se iza prijedloga i uz genitiv bez prijedloga koristi akuzativ (*da li će od nas osmoro djece koje propasti*). Rečenica *Vidim petero dječjih glavica* navodi se kao primjer za tvrdnju da se zbirni brojevi katkad pojavljuju i uz druge imenice, međutim, izostala je napomena da je riječ o izrazito stilski obilježenoj rečenici.

U poglavlju o brojnim imenicama (str. 221) govori se o zbirnim imenicama koje su od glavnoga broja izvedene dodavanjem sufiksa *-ica*. Takve zbirne imenice ovdje se nazivaju brojnim imenicama te se objašnjava da imenica koja dolazi uz njih, a izriče ono što se broji, ima oblik genitiva množine, dok su same imenice usporedive s imenicama vrste *a*¹ te imaju samo jedninu jer same po sebi već znače množinu. U tom su poglavlju svoje mjesto našle i imenice sa sufiksom *-ak* koje označavaju približnu količinu, kao i razlomci na *-ina*, *-nina* i *-inka*. U toj se gramatici daju različiti podatci o imenicama sa sufiksom *-ak*, pa u poglavlju *Morfologija* piše da se imenice koje znače približnu količinu tvore sufiksom *-ak* od osnove brojeva *devet*, *deset*, *petnaest*, *dvadeset* i većih desetica te od brojeva *sto*, *stotinjak* i *1 000* (str. 221), a u poglavlju *Tvorba riječi* piše da se takve imenice tvore od desetica (str. 388) i brojeva sa završetkom *-est* (npr. *dvanaestak*).

Brojnim imenicama, kako ih naziva ta gramatika, posvećen je prostor i u poglavlju o sročnosti (str. 425) gdje se objašnjava da se imenice na *-ica* slažu s predikatnim glagolom u množini te s predikatnim riječima u jednini ženskoga roda. Objašnjenje se oprimjeruje rečenicom *Druga dvojica još nisu*

¹Riječ je o previdu jer se vrsta imenica, kako se objašnjava u istoj Gramatici (str. 103), određuje prema nastavku u genitivu jednine, što znači da bi imenice na sufiks *-ica* bile usporedive s imenicama vrste *e*.

progovorila, uz napomenu da se predikatna riječ može naći i u množini muškoga roda te je za primjer navedena rečenica *Obadvojica su gojazni*. Izostalo je, međutim, objašnjenje postoji li i koja je razlika među tim rečenicama. Nadalje se govori o brojnim imenicama srednjega roda koje se slažu s predikatom u jednini i predikatnim riječima srednjega roda. Objašnjava se i da brojne imenice za velike brojeve u funkciji atributa mogu biti u akuzativu i dolaze uz genitive množine i predikate u srednjem rodu jednine, što vrijedi i za imenice na sufiks *-ak*. Primjeri su, među ostalima, i rečenice *Navrjelo je na tisuće ljudi* i *Skupilo se stotinjak znatiželjnika*.

U poglavlju koje govori o slaganju atributa i apozicije s imenicom objašnjava se da imenice i zamjenice *mi*, *vi*, *oni* u genitivu otvaraju mjesto kao atributima brojevima *dvoje*, *troje*, *četvero*, *petero*, *šestero* te brojnim imenicama *dvojica*, *trojica* koje su u jednini. Navode se primjeri *Bilo nas je četvero...*, *Nas dvojica ostadosmo...* i *Jesmo li nas dvoje...*, pri čemu se ne objašnjava iz kojega je razloga ovdje prihvatljiv množinski oblik predikata *jesmo* uz zbirni broj (imenicu) *dvoje* koji bi se, prema prethodnim objašnjenjima, slagao s predikatom u jednini. Slijedi napomena i da zamjenice *mi*, *vi*, *oni* u genitivu otvaraju mjesto kao atributima i količinskim priložima te se kao primjer navodi rečenica *Bilo je mnogo nas* (str. 568).

Naposljetku se brojne imenice na *-ica* u toj gramatici spominju još i u poglavlju o stilski neobilježenoj redu riječi, točnije u potpoglavlju o apoziciji (str. 588) gdje se pojašnjava da brojna imenica kao apozicija stoji ispred imenice ili iza imeničke zamjenice kao u rečenicama *Od petorice ovlaštenih prodavača cvijeća preostala su samo još dvojica*; *Nas dvojica smo došli prerano*.

Hrvatski jezični savjetnik — U jezičnome savjetniku (Barić 1999: 172), kao ni u gramatici Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz Zagrebu, ne razlikuju se brojevi pridjevi od brojevnih imenica. Pod zbirnim brojevima misli se na riječi koje se drugdje nazivaju brojevnim imenicama (*troje djece*), ali i na riječi koje se drugdje nazivaju brojevnim pridjevima (*troja vrata*).

Gramatika Vinka Grubišića — U hrvatskoj gramatici na engleskome (Grubišić 2007: 104) u poglavlju o brojevima objašnjava se da se “sljedeći brojevi mogu sklanjati samo u množini: dvoji / dvoje / dvojica; troji / troje / trojica” i da znače “par čega” ili “dvije vrste čega”.² Riječ je ovdje, naravno, o brojevnim pridjevima, iako se razlika između njih i brojevnih imenica ne pojašnjava, što se vidi i iz sadržaja sljedeće točke: “Kada je riječ o pripadnicima različita spola, koristi se srednji rod navedena oblika.”³ Tvrdnja je oprimjerena sintagmama *dvoje / troje ljudi* (muškarac i žena), gdje je očito

²“The following numerals can be declined only in plural: dvoji / dvoje / dvojica; troji / troje / trojica... Dvoji / dvojica / dvoje means ‘a pair of’ or ‘two kinds of’.”

³“When the gender is mixed, the neuter form of numerals is used.”

riječ o brojevnoj imenici (zbirnome broju), a nikako o brojevnome pridjevu. Sporan je i primjer *devetero kokošiju* (str. 105), gdje se uz brojevnju imenicu za raznospolno navode imenice koja znače isključivo ženski spol.⁴ U nastavku se objašnjava da imenice koje dolaze uz brojeve na *-oje* i *-ero* mogu biti u genitivu množine ženskoga ili muškoga roda.

U poglavlju o sintaksi (str. 221) objašnjava se da se imenice ženskoga roda na *-ica* mogu koristiti umjesto glavnih brojeva i da pritom označuju grupu osoba muškoga spola. Primjeri su koji se navode *nas petorica*, *vas trojica* i *njih jedanaestorica* i pritom se ne objašnjava oblik zamjenice ispred imenice. Tim su imenicama suprotstavljeni brojevi tipa *dvoje* i *četvero* kojima se, kako je objašnjeno, koristi kada su pripadnici skupine miješanoga ili nedefiniranoga spola, kao u primjerima *Dvoje djece se igra*, *Njih petero živi u hotelu* i *Osmero učenika nije došlo u školu*.

Gramatika Dragutina Raguža — U *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* (Raguž 1997: 354–360) i njezinu prerađenu i proširenu izdanju (Raguž 2010: 344–350) vrlo se opširno opisuje sročnost s brojevnim imenicama te su tvrdnje potkrijepljene velikim brojem primjera. Ovdje se navode samo neke od tih tvrdnja i primjera koji se čine važnima za opis brojevnih imenica u hrvatskome kao inom jeziku. Primjerice, kada autor govori o imenicama na *-ica*, objašnjava da je njihov atribut u apozitivnome položaju u muškome, a rjeđe u srednjem rodu množine (*Dvojica prijatelja, sretni i veseli, pjevaju ulicom* i *Dvojica prijatelja, sretna i vesela, pjevaju ulicom*). U izdanju iz 2010. godine stoji da je atribut u apozitivnome položaju u muškome, a rjeđe u ženskome rodu jednine. Autor govori i o mogućnosti da se predikatni pridjev pojavljuje u muškome, umjesto u srednjem rodu množine, osobito ako se nalazi dalje u tekstu, npr. nakon apozicije (*Dvojica prijatelja, nakon naporne sjednice, otišli su na ručak...*). U izdanju iz 2010. godine i ovaj je srednji rod množine zamijenjen ženskim rodom jednine.

To je prvi put da se u nekoj suvremenoj gramatici naglašava važnost lica u kojem je subjekt u rečenici. Objasnjava se da je predikatni pridjev najčešće u množini muškoga roda kad se odnosi na 1. i 2. lice, dakle, uz genitive *nas*, *vas* (*Nas / Vas dvojica nismo / niste dobili ništa*), dok s ličnom zamjenicom *njih* dolaze i srednji i muški rod (*Njih trojica nisu došla / došli*) — u izdanju iz 2010. godine ovdje mogu doći i ženski i muški rod. Kad su genitivi ličnih zamjenica nenaglašeni, autor smatra da je predikatni pridjev

⁴U Akademijinoj gramatici (Babić i dr. 1991: 666) objašnjava se da brojevnice imenice s. r. označuju razliku u dobi, pasmini i vrsti, a za primjer se navodi rečenica *Kupili smo osmero konja*. I kod Sande Ham (2009: 73) navode se primjeri *troje / četvero konja*. Prema Grubišiću *troje konja* može značiti *dva konja i kobila* ili *dviije kobile i konja*, a *devetero kokošiju* ukupno devet kokoši i pijetlova.

isključivo u srednjem rodu množine (*Ostala su ih trojica*) — u izdanju iz 2010. godine predikatni je pridjev isključivo u ženskome rodu jednine.

U D. Raguža se u odnosu na brojevnice imenice za miješani spol prvi put u jednoj hrvatskoj gramatici skreće pozornost na to da naglašeni oblik lične zamjenice 2. i 3. lica u genitivu, ispred predikata, otvara mjesto i predikatu u jednini i predikatu u množini (*Vas troje može / možete ostati*). Također se objašnjava da predikat može biti i u jednini i u množini kad je ispred naglašenoga oblika zamjenice (*Dolazimo / Dolazi nas petero*), uz napomenu da će u jednini češće doći uz treće nego uz 1. ili 2. lice. Za predikatni pridjev objašnjava se da će on u jednini srednjega roda doći kad je samostalan i kad je dodatak nenaglašena lična zamjenica (*Dvoje je lijepo; Troje ih je mlado*) i kad je u dodatku zbirna imenica (*Dvoje djece je zaspalo*). U množini će biti uz puni oblik lične zamjenice 1. i 2. lica u genitivu (*Nas dvoje smo zadovoljni*).

U jednini ili u množini predikatni će pridjev biti kad je u dopuni neka imenica u genitivu množine (*Desetero putnika se razboljelo / su se razboljeli*), kad kao dodatak u genitivu množine imamo naglašene lične zamjenice 2. i 3. lica (*Vas / Njih dvoje je zdravo / su zdravi*), kad je predikat ispred naglašenih oblika ličnih zamjenica (u genitivu množine) 1. i 2. lica (rjeđe u jednini) i 3. lica (češće u jednini) (*Zdravi smo / Zdravo je nas dvoje; Zgodni ste / Zgodno je vas troje; Došlo je / Došli su njih petero*) te kada su riječi koje se odnose na te brojeve dalje u tekstu ili izdvojene. Onda je obično oblik usklađen s imenicama koje se broje, a ne s brojem (*Oboje njih, koji su išli prije nas, ostaju do sutra*). Vrijedi to i za imenice na *-ak* (koje i Raguž ubraja u brojevnice imenice), pa kada se riječ koja se odnosi na te brojeve nalazi dalje u tekstu, onda je moguće da je glagol u množini, a rod one imenice koja je u genitivu uz broj, osobito ako je to zasebna rečenica. Kada su to sastavne rečenice ili rečenice nanizane iza zareza, onda predikat ostaje u jednini (*Desetak je dječaka vikalo, pjevalo, a zatim izazvalo susjede*).

Gramatika Josipa Silića i Ive Pranjkovića — U gramatici namijenjenoj gimnazijama i visokim učilištima (Silić, Pranjković 2005) brojevnice kojima se opisuju pripadnici skupine miješanoga spola nazivaju se i zbirnim brojevima (str. 294) te se govori o njihovoj ulozi subjekta u rečenici (npr. *Pobjeglo je petero*). Pozornost se poklanja razlici na sintagmatskoj i paradigmatskoj razini (str. 117) pa se objašnjava da se imenice tipa *dvojica* u sintagmatskim odnosima tretiraju kao srednji rod množine (*Dvojica su stigla*), a u paradigmatskima kao ženski rod jednine (*S onom dvojicom*). I ovdje se, kao i u Raguževoj gramatici, u poglavlju o sročnosti govori o mogućnosti da imenice na *-ica* dođu, umjesto s predikatom srednjega roda u množini (*Obojica su se javila*), uz predikat muškoga roda u množini (*Obojica su se javili*). Napominje se da je takva konstrukcija svojstvena razgovornomu stilu.

Za imenice sa sufiksima *-oje* i *-ero* objašnjava se da dolaze s predikatom srednjega roda u jednini (str. 298).

Gramatika roda Tatjane Pišković — U priručniku o rodu (Pišković 2011) brojevnice na *-ic-a* opisuju se kao riječi koje označuju skupinu osoba isključivo muškoga spola, dok su same imenice ženskoga roda i uz njih dolaze mete ženskoga roda, npr. *ova dvojica*, *tu petoricu* i sl. (str. 202). Kontrolori su riječi kojima je rod inherentna kategorija, to su tzv. okidači sročnosti. Mete su riječi kojima je oblik uvjetovan sročnošću — one su, dakle, najvažniji i jedini pravi dokaz postojanja sročnosti (str. 194). Brojevnice su imenice na *-ica* i zbirni brojevi na *-oje* i *-ero* tzv. kanonski kontrolori jer uvjetuju oblik mete koja je uz njih uvrštena (str. 195). Kao primjeri se navode rečenice *Dvojica su platila* i *Dvoje je platilo*. U poglavlju o hibridnim imenicama (str. 141) objašnjava se da se u njih ubrajaju brojevnice na *-ic-a* koje označuju skupinu muškaraca, a mijenjaju se po e-sklonidbi.

Uvod u morfologiju Ivana Markovića — Iscrpno opisujući hrvatske brojevnice riječi, I. Marković (2012) navodi kako je neosporno da imenice na *-ica* pripadaju II. sklonidbenoj vrsti (ili e-vrsti) i da znače ‘više od jednoga’, ali one u gramatičkome rodu i broju pokazuju dvojakost. Prema Corbettovoj su ljestvici slaganja one ženskoga roda jednine, a prema predikatnomu slaganju imenice srednjega roda množine (str. 279–280). U posljednjem potpoglavlju svoje knjige, s naslovom *O brojevima* (str. 463–498), autor je velik prostor posvetio brojevnim imenicama (str. 487–490) kao imenicama koje su izvedene od brojeva i imaju značenje brojnosti. Skreće pozornost i na vrlo važnu činjenicu koja brojevnice razlikuje od brojeva — one nose obavijest o ‘živosti’ prebrojenih referenata te se prema tomu označuju li referenti ‘osobe’, a ako da, kojega spola, dijele na dva razreda: brojevnice za muške osobe (imaju sufiks *-ica*) i brojevnice za raznospolno, neživo i nebrojivo (imaju sufikse *-oje* i *-ero*). Imenice sa sufiksom *-ak* Marković smatra brojevnim imenicama u širem smislu. Navodi i množinske oblike *deseci* i *desecima*, ali napominje i da su se druge imenice koje označuju približnu količinu (npr. *petnaestak*, *dvadesetak*, *stotinjak*) posve adverbilirale, tj. rabe se samo u ‘nominativu’ jednine.

Govoreći o slaganju, Marković objašnjava da je načelno u srednjem rodu množine (imenice na *-ica*) i jednine (imenice na *-oje* i *-ero*), ali da predikatno i relativno, čak i atributno, može biti i spolno određeno. Dakle, kao Raguž, ni Marković ne isključuje mogućnost slaganja s oblicima u množini muškoga roda za imenice na *-ica*, tj. s množinskim oblicima predikata i pridjeva za imenice na *-oje* i *-ero* (*sva petorica koja / koji su došla / došli*, *ono dvoje je došlo / su došli*; *sve / svi petero radi / rade*; *ono dvoje, o kojemu / kojima si mi govorio*).

2. Istraživanje o usvojenosti pravila sročnosti s brojevnim imenicama u HIJ-u

Za potrebe ovoga rada u zimskome semestru ak. 2011/2012. godine provedeno je deskriptivno istraživanje u kojemu su sudjelovali polaznici Croaticumova dva najviša stupnja (stupnjevi 3A i 3B, usporedivi s B2+ i C1 prema ZEROJ-u) učenja hrvatskoga kao inoga jezika. Cilj je bio opisivanjem fotografija provjeriti usvojenost prethodno obrađenih pravila sročnosti s brojevnim imenicama. Studenti su poučavani pravilima da se brojevnice imenice tipa *dvojica* slažu s predikatom i predikatnim pridjevom u srednjem rodu množine, a imenice za miješani rod tipa *dvoje*, *četvero* s predikatom u srednjem rodu jednine.

Učenicima HIJ-a bile su ponuđene dvije fotografije koje prikazuju dvije skupine ljudi različita spola (dva muško-ženska para i peteročlanu obitelj) te neke smjernice kojima su se trebali voditi u opisu. Među njima je najvažnija bila ona o obaveznome korištenju konstrukcije *nas četvero* i *nas petero* jer se, inzistiranjem na tome da se u svojem opisivanju poistovjete s jednim od likova s fotografija, htjelo provjeriti koliko su naučena pravila o sročnosti s brojevnim imenicama (zbirnim brojevima) za osobe različita spola primjenjiva i prihvatljiva u situacijama kada je subjekt u prvome licu.

Ispitani učenici HIJ-a, unatoč tomu što s iscrpnim pravilima sročnosti sa zbirnim brojevima tipa *dvoje*, *četvero* uz zamjenice *nas* i *vas* iz gramatika D. Raguža prethodno nisu bili upoznati, u svojim su sastavcima pokazali da čak i kao neizvorni govornici hrvatskoga jezika osjećaju sklonost 'prirodnomu' rodu. Mnogi su odstupili od pravila kojim su prije istraživanja ovladali — pravila o predikatnome glagolu u srednjem rodu jednine uz subjekte miješanoga roda — zamijenivši ga, zbog zamjenice *nas*, predikatom u množini. U (1) navedene su rečenice iz sastavaka koje to potvrđuju.

- (1)
- i. Nas petero smo velika familija.
 - ii. Nas četvero smo se našli. / Nas troje smo jako zločesti.
 - iii. Nas šestero smo jedna obitelj.
 - iv. Nas četvero smo se jako dobro proveli.
 - v. Nas četvero smo nazdravili.
 - vi. Nas troje imamo svoje vlastite sobe.
 - vii. Nas četvero smo se našli u prelijepom restoranu. / Nas dvojce smo doputovali iz Barcelone.
 - viii. Nas šestero smo velika, sretna obitelj.
 - ix. Nas četvero sjedimo u kafiću. / Nas petero živimo u kući.
 - x. Nas četvero sjedimo za stolom. / Nas petero živimo pod istim krovom.
 - xi. Nas četvero sjedimo na terasi i pijemo vino. / Nas četvero smo u Italiji. / Nas četvero uživamo.
 - xii. Nas šestero živimo. / Mislim da smo nas šestero baš super obitelj.

- xiii. Nas četvero nismo se dugo vidjeli. / Svi četvero radimo. / Nas troje govorimo francuski.
- xiv. Nas četvero, dakle, Martin, Carmen, Sofiana i ja smo bili na ručku. / Nas četvero uživamo.
- xv. Nas šestero jako se volimo.
- xvi. Nas šestero volimo putovati, ali ne volimo razgledati gradove.
- xvii. Nas četvero smo se dogovorili da idemo zajedno na odmor.

Ti su isti učenici gotovo bez ikakvih odstupanja primjenjivali usvojena pravila o sročnosti uz imenice tipa *dvojica*, *trojica* te uz sintagme tipa *njih dvoje*, *njih četvero*. Sve navedeno potvrđuje da su što potpuniji opis i što iscrpnija pravila nužna kada je u pitanju poučavanje ovoj vrsti riječi, o čemu se više govori u nastavku rada.

3. Definiranje i opis brojevnih imenica u HIJ-u

Prvo je pitanje o brojevnim imenicama u hrvatskome kao inome jeziku što pod njima podrazumijevati. Kao ni u opisu hrvatskoga kao J1, ni u HIJ-u za to ne postoji jednoznačan kriterij. U brojevnice imenice mogu se ubrajati imenice tipa *dvojica* i imenice tipa *dvoje*, ali i brojevnice imenice u širem smislu: imenica *desetak*, imenice *polovina*, *četvrtina*...; *dvojka*, *trojka*...; *sedmaš*, *osmaš*... i sl. (Marković 2012: 490). U nekim se gramatikama hrvatskoga jezika u brojevnice imenice ubrajaju i imenice tipa *petnaestak*, *dvadesetak*, *stotinjak*. U ovom se radu one ne ubrajaju u brojevnice imenice jer, za razliku od imenice *desetak*, funkcioniraju kao količinski prilozi. I. Marković (2011: 490) o toj problematici piše: “Pitanje je ima li osim imenice *desetak* još koja; ostale su se posve adverbizirale, odnosno rabe se samo u ‘nominativu’, npr. *petnaestak*, *dvadesetak*, *stotinjak* i sl.” Imenica *desetak* brojevnica je imenica u primjerima poput *Deseci pacijenata čekaju ispred ordinacije*, a količinski prilog u primjerima kao *Desetak pacijenata čekalo je ispred ordinacije*. Dakle, *desetak* može biti brojevnica i količinski prilog, a riječi su *dvadesetak*, *tridesetak* itd. prilozi (razgovor s B. Tafrom i R. Đurđević). Brojevnica imenica *desetak* nije teško usvojiva imenica, pa se u ovom radu ne razmatra.

U ovom se radu analiziraju brojevnice imenice tipa *dvojica* i *dvoje*, s obzirom na to da se pri njihovom opisu i usvajanju pojavljuju teškoće, dok ostale spomenute brojevnice imenice (nazivi za nazivnike razlomaka i sl.) nisu teže usvojive. Sljedeće je pitanje gdje opisati takve imenice. Mogu se opisati u poglavlju o brojevnim riječima, ali i u posebnom poglavlju o sročnosti, kao u gramatici D. Raguža (1997, 2010). S obzirom na teškoće koje uzrokuju, svakako bi im trebalo posvetiti više prostora negoli je u gramatikama hrvatskoga jezika obično slučaj. Trebalo bi izbjeći nepotpunost, npr. dati pravilo da je predikat u množini, a pritom ne navesti kojega je roda. U odnosu na razinu

ovladavanja HIJ-em na kojoj se sustavno mogu poučavati, brojevnim imenicama tipa *dvoje* i *dvojica* mogu ovladavati neizvorni govornici hrvatskoga jezika na razinama B2 i C1 po ZEROJ-u jer su one, s jedne strane, teže usvojive i uključuju ovladavanje nizom pravila, a s druge strane, uglavnom nisu česte. To je vidljivo iz tablice 1 u kojoj se prikazuje zastupljenost brojevnih imenica na *-oje / -ero* i *-ica* koje znače od dva do deset bića (prema Moguš, Bratanić i Tadić 1999). U korpusu se pojavljuju i druge brojne imenice na *-oje / -ero* i *-ica*, ali su rijetke, npr. *jedanaestorica* 1, *dvanaestero* 1. Opis tih brojevnih imenica u HIJ-u ne bi smio podrazumijevati imanentnu gramatiku, tj. ne bi se smio oslanjati na jezičnu intuiciju, nego bi trebao biti potpun. Najpotpuniji je opis hrvatskih brojevnih imenica u I. Markovića (2012). Na potrebu eksplicitnoga gramatičkoga opisa bez oslanjanja na jezičnu intuiciju u stranome jeziku upozorava i Dolník (1992).

Broj imenica	Broj pojava u milijunskom korpusu
dvoje	60
dvojica	47
trojica	28
četvorica	13
troje	11
četvero / četvero	7
petero	7
petorica	4
šestero / šestoro	3
sedmero / sedmero	3
šestorica	1
sedmorica	2
osmorica	2
devetorica	2
osmero	1
devetero	–
desetero	–
desetorica	–

Tablica 1. Zastupljenost brojevnih imenica na *-oje / -ero* i *-ica* u milijunskom korpusu

S brojevnim imenicama *dvoje*, *troje* i sl. vrlo se često pojavljuje imenica *djeca* koja je sama vrlo česta pa se uči od početnoga stupnja. S obzirom na to da su, dakle, s jedne strane sintagme *dvoje djece*, *troje djece* itd. česte, a da su s druge strane teže usvojive, u njihovu se poučavanju na nižim stupnjevima učenja predlaže leksički pristup (više o njemu u Bergovec 2007).

3.1. Brojevnice imenice tipa *dvojica*

Razlozi zbog kojih su brojevnice imenice određenoga tipa teže usvojive na neki način uvjetuju podatke koji bi u opisu pojedinih tipova brojernih imenica u HIJ-u trebali biti zastupljeni. Brojevnice imenice tipa *dvojica* teže su usvojive iz različitih razloga. Neprototipan im je odnos značenja i gramatičkoga broja: znače više osoba, ali su gramatički *singularia tantum* vrste *e*. Neprototipan im je odnos značenja i sklonidbe: znače muške osobe, a sklanjaju se po sklonidbi prototipnoj za imenice ženskoga roda. Neprototipan im je odnos roda i spola: znače muške osobe, a rod im je dvojak. Predikatni im je rod — srednji rod množine (*Dvojica su stigla*), a atributni rod ženski (*Vidi ovu veselu dvojicu*). Također treba u obzir uzeti izuzetke od pravila o srednjem predikatnom rodu: *Nas dvojica smo stigli*, *Vas dvojica ste stigli*.

Za govornike pojedinih slavenskih jezika hrvatske brojevnice imenice tipa *dvojica* mogu biti teže usvojive i zbog značenja živosti koje sadrže. Primjerice na slovačkome jeziku ovjerena je konstrukcija *dvojica mrakodrapov* (dva nebodera, takva koja su slična i čine nekakav par), *dvojica kníh* (dvije knjige, takve koje imaju neka zajednička obilježja i čine nekakav par), pa se imenice tipa *dvojica* shvaćaju kao značenjski ekvivalenti, a zapravo su dijelom lažni prijatelji, a dijelom ekvivalenti (*dvojica priateľov*). To rezultira pogrešnim doslovnim prijevodima poput **dvojica nebodera*, **dvojica knjiga*. I zbog značenja jednoga spola (muškoga) koje sadrže imenice tipa *dvojica* mogu biti teže usvojive: dok se u hrvatskome jeziku imenice tipa *dvojica* odnose isključivo na osobe muškoga spola, u slovačkome i češkome jeziku imenice toga tipa odnose se i na muške i na ženske osobe (kao i na stvari). Negativni jezični prijenos pri učenju brojernih imenica u hrvatskome jeziku, koji se javlja kod učenika hrvatskoga kao inoga jezika kojima je prvi neki slavenski jezik, dosad je neistražen vid problematike brojernih imenica u hrvatskome kao inome jeziku.

Brojevnice imenice tipa *dvojica* teže su usvojive i zato što u većini priručnika, kako je to pokazano, nisu potpuno opisane, pa i učitelji hrvatskoga jezika mogu naići na teškoće pri pokušaju da ih na što primjereniji način poučavaju u HIJ-u. Da bi bio precizan i potpun, tj. da ne podrazumijeva jezično predznanje koje neizvorni govornici nemaju, opis brojernih imenica tipa *dvojica* u priručnicima HIJ-a trebao bi sadržavati podatke kao u (2).

- (2)
- i. *spol* (osoba na koje se imenica odnosi): znače muške osobe, dvije ili više njih
 - ii. *broj*: *singularia tantum*
 - iii. *sklonidba*: kao npr. imenica *žena*
 - iv. *živo*: odnose se na osobe, ne na predmete i pojave (ovo je posebno važno za neke slavenske govornike)

- v. *rod*: predikatni rod tih imenica srednji je rod množine (*Dvojica su stigla.*),
atributni je rod ženski (*Vidi ovu veselu dvojicu!*)
izuzetci od tih pravila (*Nas dvojica smo stigli.*, *Vas dvojica ste stigli.*)
- vi. *padež*: uz njih ide imenica u genitivu množine (*dvojica muškaraca*)
- vii. *rečenična granica*: prva rečenica — srednji predikatni rod, druga i ostale rečenice — uglavnom muški predikatni rod), npr. *Dvojica prijatelja su doputovala. Stigli su jučer kasno navečer.*
- viii. *ovjerenost*: te imenice mogu se tvoriti od brojeva 2–20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, ali ne i od brojeva 100, 200, 300, 1 000 i sl. (potrebno je dati njihov popis)
- ix. *tvorba*: imenice *dvojica* i *trojica* tvore se uz pomoć sufiksa *-ojica*, a ostale brojevnice sufiksom *-orica*
- x. primjeri u kontekstu

3.2. Brojevnice imenice tipa *dvoje*

Brojevnice imenice tipa *dvoje* teže su usvojive iz različitih razloga. Neprototip im je odnos značenja i gramatičkoga broja: znače više osoba, ali su gramatički *singularia tantum*. Neprototip im je odnos spola i roda: znače osobe različitih spolova, dvije ili više, ili više mladih bića, a rod im je srednji (*ovo dvoje*; *Dvoje djece je plivalo*), no postoje i izuzetci (*Nas dvoje smo plivali*, *Vas dvoje ste plivali*).

Za razliku od brojevnih imenica tipa *dvojica*, brojevnice imenice tipa *dvoje* ne sklanjaju se u svakodnevnome jeziku. Imaju posebnu sklonidbu koju se, međutim, u HIJ-u poučava tek vrlo napredne učenike HIJ-a, npr. studente završnih godina studija kroatistike sa stranih sveučilišta. Kao ni brojevnice imenice tipa *dvojica*, ni brojevnice imenice tipa *dvoje* u većini priručnika nisu potpuno opisane, ima i pogrešaka (npr. već spomenuto nerazlikovanje brojevnih imenica i brojevnih pridjeva), pa i lektori hrvatskoga jezika mogu naići na teškoće pri njihovu poučavanju u HIJ-u. Ni opis brojevnih imenica tipa *dvoje* u priručnicima HIJ-a ne bi trebao podrazumijevati jezično predznanje, već opis treba biti podroban i potpun. Trebao bi sadržavati kao u (3).

- (3)
 - i. *spol* (osoba na koje se imenica odnosi): znače osobe muškoga i ženskoga spola ili mlada bića oba spola
 - ii. *broj*: *singularia tantum*
 - iii. *rečenična granica*: predikatni broj i rod u prvoj rečenici — srednji rod, jednina; predikatni broj i rod u drugoj i ostalim rečenicama — uglavnom srednji rod, množina (*Dvoje djece je doputovalo. Stigla su jučer kasno navečer.*)

- iv. *sklonidba*: obično se ne sklanjaju, nikada se ne sklanjaju s prijedlozima
podatak o sklonidbi ako se sklanjaju (samo ako je opis za razinu C1)
- v. *živo*: odnose se na osobe, ne na predmete i pojave (ovo je posebno važno za neke slavenske govornike)
- vi. *rod*: predikatni rod srednji je rod jednine (*Dvoje djece je plivalo*)
izuzetci od tih pravila (*Nas dvoje smo plivali.*, *Vas dvoje ste plivali.*)
- vii. *padež*: uz njih ide imenica u genitivu množine (*dvoje studenata*) jer imenica muškoga roda (*student*) predstavlja i osobu ženskoga spola (*studentica*), a obratno ne vrijedi (pogrešno je **dvoje studentica*)
- viii. *ovjerenost*: te imenice mogu se tvoriti od brojeva 2–20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, ali ne i od brojeva 100, 200, 300, 1 000 i sl. (potrebno je dati njihov popis)
- ix. *tvorba*: imenice *dvoje* i *troje* tvore se uz pomoć sufiksa *-oje*, a ostale brojevnice sufiksom *-ero* / *-oro* (*četvero*, *petero*..., *dvadesetero*, *tridesetero*...), s tim da je sufiks *-ero* češći i stilski neobilježen
- x. primjeri u kontekstu

Brojevnice imenice	Tip dvojica	Tip dvoje
Primjer	Sestorica studenata došla su na predavanje.	Troje učenika sudjelovalo je na natjecanju.
Odnos gram. broja i značenja	gram. jednina, značenje množine	gram. jednina, značenje množine
Odnos roda i spola	osobe muškoga spola	djeca ili osobe i životinje različita spola (i m. i ž.)
Živo / neživo	živo	živo
Imenica uz brojevnice imenicu	G mn.	G mn.
Predikatni rod i broj	množina, srednji rod (!) Napomena: Dopušta se i množina muškoga roda.	jednina (!), srednji rod (!) Napomena: Dopušta se i množina muškoga roda.
Sklonidba	kao im. <i>žena</i>	ili: posebna sklonidba (viši varijetet standardnoga jezika) ili: ne sklanjaju se (niži varijetet standardnoga jezika)

Tablica 2: Usporedba obilježja imenica tipa *dvojica* i imenica tipa *dvoje*

3.2. Usporedba skupina brojevnih imenica

Nakon potpunih opisa pojedinačnih skupina brojevnih imenica u priručnicima HIJ-a bilo bi potrebno usporediti njihova obilježja i posebno grafički istaknuti ono što je jezična posebnost, npr. kao u tablici 2.

S obzirom na morfološku i sintaktičku složenost brojevnih imenica, u njihovu bi poučavanju u HIJ-u trebalo dati prednost izravnomu poučavanju gramatičkim pravilima. Važno je da se najprije uvježba svaki pojedini tip brojevnih imenica, a da se nakon toga zadaju vježbe u kojima će se brojevnice naći u suodnosu (v. Prilog).

4. Zaključak

U gramatikama hrvatskoga jezika pod brojevnim se imenicama podrazumijevaju različite skupine riječi. Donekle se razlikuju i nazivi: brojevnice, brojne imenice; brojevnice = zbirni brojevi; brojevnice \neq zbirni brojevi. Brojevnice se imenice različito svrstavaju, što pokazuje prisutnost njihova opisa u različitim dijelovima priručnika (pod brojevima ili pod imenicama, pod brojevima i pod imenicama), a različiti su i sami opisi. Pri tomu pojedinačni opisi brojevnih imenica u gramatikama nisu dovoljno iscrpni, a najiscrpniji je opis u knjizi Ivana Markovića.

Brojevnice bi imenice trebale biti opisane i s gledišta morfologije i s gledišta sintakse, iscrpno i precizno, kao i s gledišta značenja, čemu se od hrvatskih gramatičara ponajviše približio Dragutin Raguž koji u svojim gramatikama donosi pregledan popis pravila o sročnosti. Potpun i iscrpan opis brojevnih imenica treba sadržavati: podatak o spolu osoba na koje se imenica odnosi (znače li muške osobe, ili pak osobe muškoga i ženskoga spola ili pak mlada bića neovisno o spolu); podatak o sklonidbi (koje se brojevnice sklanjaju kao npr. imenica *žena*, koje imaju posebnu sklonidbu, u kojim se slučajevima nikada ne sklanjaju); podatak o broju; podatke o rodu (predikatni rod, atributni rod, izuzetci od tih pravila); podatak o rodu u rečenici koja slijedi nakon rečenice s brojevnom imenicom (pravilo o srednjem predikatnom rodu vrijedi unutar rečenice u kojoj se nalazi brojevnica imenica tipa *dvojica*, dok se u sljedećoj rečenici ili sljedećim rečenicama upotrebljava uglavnom muški rod); podatak o padežu imenske riječi koja dolazi uz brojevnice imenice; podatak o živosti (odnose se na osobe, ne na predmete i pojave); podatak o tome od kojih se brojeva tvore brojevnice i njihov popis; podatak o tvorbi (kojim se sufiksima tvore brojevnice). Uz opis brojevnih imenica priručnici HIJ-a trebali bi sadržavati i brojne primjere brojevnih imenica u kontekstu.

Brojevnim imenicama u HIJ-u ne bi trebalo sustavno poučavati prije nego učenici HIJ-a dobro ovladaaju osnovnim pravilima o sročnosti, sklonid-

bama, glagolskim oblicima, teže usvojivim imenicama kao što su *djeca* ili *braća* te pravilima o glavnim brojevima i imenicama, tj. ne prije razine B2. To se posebno odnosi na brojevnice imenice i sintagme s brojevnim imenicama koje se mogu zamijeniti istoznačnima, npr. *dvojica muškaraca* = *dva muškarca*. Međutim, s obzirom na to da je imenica *djeca* vrlo česta — dolazi s brojevnim imenicama tipa *dvoje* te da se sintagme poput *dvoje djece* ne mogu zamijeniti drugima, jednostavnijima (**dva djece*), kod te se imenice preporučuje leksički pristup, tj. da učenici HIJ-a ovladaju strukturama tipa *dvoje djece* u najčešćim kontekstima (*Oni imaju četvero djece*, *Imam troje djece*, *Dvoje djece bilo je u školi*, *Pred kućom je sjedilo dvoje djece*).

5. Literatura

- Anić, V. (2003) *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi liber.
- Babić, S. i drugi (1991) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti — Globus nakladni zavod.
- Babić, S. (1998) *Sročnost u hrvatskome književnom jeziku*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Barić, E. i drugi (2005) *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Barić, E. i drugi (1999) *Hrvatski jezični savjetnik*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje — Pergamena — Školske novine.
- Bergovec, M. (2007) Leksički pristup u nastavi stranih jezika s posebnim osvrtom na hrvatski, *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 2/3: 53–66.
- Dolník, J. (1992) Vzťah jazykovedy k vyučovaniu cudzieho jazyka: ku koncepcii gramatiky slovenčiny pre vyučovanie cudzincov), *Slovenská reč* 57/3: 129–135.
- Fulgosi, S. (2001) (Ne)sročnost u hrvatskom jeziku, *Suvremena lingvistika* 51/52: 286–301.
- Fulgosi, S. (2001) *Sintaktička nesročnost u hrvatskome jeziku*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (doktorski rad).
- Grubišić, V. (2007) *Croatian Grammar*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Ham, S. (2009) *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga. Hrvatski jezični portal, (<http://hjp.novi-liber.hr>) (posjećeno 6. studenoga 2012.)
- Jelaska, Z. i suradnici (2005) *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Katičić, R. (2002) *Sintaksa hrvatskoga književnoga jezika*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti — Globus nakladni zavod.
- Marković, I. (2012) *Uvod u jezičnu morfologiju*, Zagreb: Disput.
- Moguš, M., Bratanić, M. i Tadić, T. (1999) *Hrvatski čestotni rječnik*, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu — Školska knjiga.

- Murakami, H. (2012) *O čemu govorim kada govorim o trčanju*, Zagreb: Vuković & Runjić.
- Novak Milić, J. (2005) Djelotvornost gramatičkog poučavanja, u Jelaska i sur., *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 353–358.
- Pišćević, T. (2011) *Gramatika roda*, Zagreb: Disput.
- Raguž, D. (1997) *Praktična hrvatska gramatika*, Zagreb: Medicinska naklada.
- Raguž, D. (2010) *Gramatika hrvatskoga jezika*, vlastito izdanje.
- Silić, J. i Pranjković, I. (2005) *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*, Zagreb: Školska knjiga.
- Tafr, B. (1989) Što su brojevi (gramatički i leksikografski problem), *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 15: 219–237.
- Tafr, B. (1999) Dvije o dvome, u Badurina, L. i drugi (ur.) *Teorija i mogućnosti primjene pragmatolingvistike*, Zagreb — Rijeka, 769–780.
- Tafr, B. (2000) Morfološka obilježja brojevnih riječi, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 26: 261–275.
- Tafr, B. (2004) Dopune hrvatskoj gramatici (uz 400. obljetnicu prve hrvatske gramatike), *Jezik*, 51/5: 169–176.
- Tafr, B. (2007) Broj i rod ispočetka, *Filologija* 49: 211–233.
- Tafr, B. (2011) Jedno ili dvoje, u Sesar, D. (ur.) *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II*: 181–188.
- Težak, S. i Babić, S. (2005) *Gramatika hrvatskoga jezika: priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, Zagreb: Školska knjiga.

6. Prilog I.

I. vježba — upisivanje imenice uz brojevnice i glagola; nepovezane rečenice; jedan tip brojevnih imenica

Upišite imenice i glagole u zagradama.

1. Upomoć! Trojica _____ (pljačkaš) _____ (pljačkati, prezent) banku!
2. Dvojica _____ (poznani) _____ (razgovarati, perfekt) na ulici.
3. Desetorica _____ (učitelj) _____ (ići, kondicional) na seminar.

II. vježba — vezani tekst; sročnost brojevnih imenica i predikata

Upišite u tekst glagole koji se nalaze ispod teksta. Svi su glagoli u perfektu.

Dvojica lovaca _____ u šumu loviti fazane. Na jednoj grani _____ jednu sivu prepelicu, tri crne žune, jednog šarenog fazana i dvije vrane. Lovci _____ istovremeno _____ i obojica _____ pticu iste boje. Koliko _____ crnih ptica _____ na grani?

1. rečenica: otići 2. rečenica: vidjeti 3. rečenica: zapucati 4. rečenica: pogoditi 5. rečenica: ostati

III. vježba — upisivanje brojevnice imenice i glagola; nepovezane rečenice; oba tipa brojevnih imenica

Umjesto broja u zagradama upišite brojevnu imenicu.

1. _____ (3) muškarca razgovarala su na Trgu bana Jelačića.
2. _____ (7) djece čekalo je pred školom.
3. _____ (2) prijatelja došla su na zabavu.
4. _____ (8) ljudi čeka hitnu operaciju.

IV.a vježba — dovršavanje rečenica; brojevnice imenice jednoga tipa

Dovršite rečenice tako da imaju smisla i da budu gramatički ispravne.

1. Dvojica prijatelja _____
2. Trojica ministara _____
3. Dvadesetorica studenata _____

IV.b vježba — dovršavanje rečenica; oba tipa brojevnih imenica

Dovršite rečenice tako da imaju smisla i da budu gramatički ispravne.

1. Dvojica susjeda _____
2. Troje učenika _____
3. Petorica ministara _____
4. Sedmero djece _____

V. vježba — opisivanje fotografije, crteža, slike

Opišite fotografiju.

(“Na fotografiji je desetero odraslih ljudi i šestero djece — trojica dječaka i tri djevojčice...”)

Numeral nouns in Croatian as L2

The paper presents in detail the ways in which numeral nouns are described in contemporary grammar books and other handbooks of standard Croatian. It demonstrates that approaches to the treatment of this type of nouns in language handbooks are different, but also incomplete, primarily on the syntax level. Therefore they do not facilitate the understanding of numeral nouns or their mastering neither for native nor for non-native speakers, or those teaching Croatian as a foreign and second language. A list is given of all the characteristics that the description of numeral nouns of the types dvoje and dvojica should have, particularly for the needs of Croatian as a foreign and second language.

Key words: numeral nouns, Croatian as L2, language handbooks, grammatical description, syntax

Ključne riječi: brojevnice imenice, hrvatski kao drugi i strani jezik, jezični priručnici, gramatički opis, sintaksa